

5

QVÆSTIONEM
AN HOMINES OMNES ET
SINGULI AD STUDIUM LOGICÆ
ARTIFICIALIS OBLIGEN-
TUR?

DISSERTATIONE PHILOSOPHICA
AUSPICIIS DIVINIS
INDULGENTE
AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM COLLEGIO,
P R O L O C O
IN EODEM OBTINENDO,
ULTIMA VICE
EXHIBENDA EXPENDIT

M. BENEDICTUS GOTTLOB CLAUSWITZ,
S. TH. BACCAL. ET AD ÆD. S. PETRI CATECH.
A. C. N. c1s 1ccc XVIII. DIE III. DECEMBR.

L I P S I Æ,
TYPIS IMMANVELIS TITII.

QUESTIONEM
AN HOMINES OMNES ET
SINGULI AD STUDIUM LOGICAE
ARTIFICIALIS OBLIGEN-
TUR
DISSERTATIONE PHILOSOPHICA
AUSPICIS DIVINIS
INDUNGEN TR
AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM COLLEGIO
PRO LOCO
IN EODEM OBSERVANDO
ULTIMA VICE
EXHIBENDA A SELENDIT
M. BENEDICTUS GOTTLIEB CLAUSWITZ
& TH. BACAL ET AD S. PETRI CATECH
A. E. M. D. C. C. C. DIE III. DECEMBER
L. I. P. S. I. A.
TYPIS IMMANUELIS THIL

§. I.

Um Dissertatione priore, quam de *Occasione & momento* obligatione hominis circa sensus externos ad veritatis cognitionem adhibendos anno superiore luci publicæ exposuimus, hominem ad cognitionem veritatis obligatum esse capite I. Dissert. ex doctrina rationis declaravimus, eodem capite §. 7. ostendimus: Deum velle, ut homo singularem operam in eo collocet, quo firmam facilitatem, quam habitum philosophi dicunt, comparet, veritatem dirigentibus hunc habitum regulis cognoscendi. Facile nobis subolere poterat, quæstionem hac occasione moveri posse: an ab omnibus & singulis hominibus habitum hunc logicæ quem regulæ perfectiores dirigunt, Deus exigat; Quare & §. 8. ejusdem capitis hac de re sententiam nostram, quantum materia tum pertractanda permittebat, declaravimus. Ea vero tum erat nostra sententia: hominem quidem obligationem suam longe accuratius & certius cognoscere, & melius observare posse, si habitu cognoscendi

questionis instituende.

fcendi verum quem regulæ logicæ perfectiores dirigunt, polleat, interim tamen habitum cognoscendi verum, qui usu rerum vulgari acquisitus est, cognitioni obligationis, & officii quantum satis est obeundis, si his cognoscendis recte applicetur, sufficere. Cum verò nonnulla essent quæ dilucidanda magis & difficultatibus quibus urgentur, expedienda viderentur, quæ rum quidem excuti propter copiam argumenti non poterant, apud animum nostrum constituimus, quæstionem: *an homines omnes & singuli ad habitum logicæ, quem regulæ perfectiores dirigunt, acquirendum, vel ad studium logicæ artificialis obligentur*, hac dissertatione expendere. Res est non omnino nullius momenti, ut certum quid in hac quæstione teneamus. Si enim quæstio affirmanda est, ideo, quod sine cognitione talis logicæ, ea, quæ nobis incumbunt officia, nec recte cognosci possunt, nec voluntas hominis modo, quo creatura rationali convenit, ad illa obeunda potest inclinari, ad studium talis logicæ plures imo omnes invitandi, & qua ratione omnes eo adduci possint, disquirendum esse videtur. Si vero quæstio neganda est, si de omnibus & singulis hominibus quærat, operæ pretium est indagare, an negationis fundamenta sufficientia peti jam possint ex eo, quod & sine tali Logica homo officia sua agnoscere, illaque eo modo quo creatura rationali convenit, exsequi possit: an vero ex defectu virium & mediorum huic studio necessariorum omne fundamentum negandi sit petendum, vel num utrumque momentum negationi inservire possit. Quod si quæstio negetur, operæ pretium est indagare, num hominibus

bus illis, qui tali logica instructi non sunt, iudicium de veritate relinqui possit, qua deinde pralucante modo creaturæ rationali convenienti voluntas eorum ad agendum flectatur. Operæ quoque pretium est, quod si quæstio negetur, si de omnibus & singulis humanæ speciei individuis quæras, an & eandem negare possis, si de eruditis quæras, explanare. Poterit vero ex his, quæ sit necessitas utilitasque Logicæ, quæ regulis quas acroaticas dicere forte non incongruum esset, traditur, declarari. Videri quidem posset, nos frustra hanc quæstionem movere, cum id sane, quod hoc fieri non possit, ut quilibet logicæ artificialis regulas addiscat, ab ipsa obligatione liberare nos videatur; At cum non omnis virium ad agendum defectus, si forte culpa sua obligatus hunc sibi contraxerit, immunes nos ab obligatione præstet, in ipsa tractatione hujus Dissertationis disquirere, quænam speciei humanæ individua, obligationi eximantur & in quantum defectus virium ipsum officium tollat, rem non prorsus inanem esse existimamus.

§. II.

Hoc omnino sumimus, dum hoc argumentum *Præsupposita* pertractamus, *homines, speciem nempe humanam obligari, ut habitum cognoscendi verum opera quoque adhibita comparent*, id quod Dissert. priorè ita probavimus. Deus veritatis cognitionem consecutandam ab genere humano animo intendit, & ab eodem exigit, est vero habitus verum recte cognoscendi medium, tutum maxime commodumque imò necessarium veritatem cognoscendi, quare Deum sapientissimum & vanitatis

omnis expertem, cum finem velit, medium ad hunc finem obtinendum & necessarium & justum pari ratione velle, & ab humana natura ut hoc eligat pascere collegimus. Est enim humana natura hujus omnino obligationis capax, iis quippe facultatibus ab optimo rerum opifice instructa, ut non tantum ipsa verum cognoscere, sed intellectus quoque humanus, quæ sit recta ad veritatem perveniendi via observare, regulas hanc dirigentes notare, secundum illas agere sapius in cognoscendo vero, sicque alacritatem; recte cognoscendi confirmare exercitatione possit. Præterea cum verum & necessarium ex intentione creatoris hominis bonum cognitionem veritatis esse dissertatione priore ostensum fuerit, ratio agnoscit, si quidem cognitio ista sine habitu, habitus vero recte agendi sine adhibita quadam animi attentione & opera acquiri satis non possit, velle creatorem, ut opera, quomodocunque id fiat, adhibeatur, habitui acquirendo adhibeatur: eadem quoque judicat hanc esse creatoris voluntatem, ut, quoties natura humana iis perfectionibus, quibus obligatio innititur, in hoc vel illo individuo prædita sit, ab eodem individuo habitum logicæ opera quantum sufficit adhibita acquisitum, quomodocunque demum id fiat, exigat.

§. III.

*Fundamenta
quæstionis ex-
planandæ in-
dicantur.*

Sed ut hæc magis dilucide explicentur, quæstioni an omnes & singuli ad studium Logicæ artificialis obligentur exponendæ inservitura, dux potissimum quæstiones ad rem explanandam ex principiis suis recte de-
cla-

clarandæ erunt: 1) investigandum est, an logicæ artificialis regulæ & habitus verum cognoscendi, quem regulæ acroaticæ dirigunt, absolute necessarius sit, si quidem homo veritatem, quam absolute nosse debet, cognoscere & obligationi suæ, qua ipse necessario constringitur, satisfacere velit. 2) Queritur, an cuivis homini, si officia necessaria erga Deum, naturæ socios, & quæ in ipso desinunt, observare velit, tempus & media alia suppetant, quæ ad talem logicæ habitum, quem regulæ dirigunt, acquirendum sufficiant.

§. IV.

Si quæras) in quantum regulæ logicæ perfectiores & habitus logicus usu harum regularum confirmatus necessaria sint, si homo obligationi suæ, qua necessario tenetur, satisfacere velit, id invenies, si, quæ nam hominis sit obligatio, & quid ad illam cognoscendam atque observandam regulæ logicæ modo dictæ & habitus intellectus, quem ille dirigunt, conferant consideraveris. Diximus⁶⁶ vero in Dissert. priore hominem obligatum esse, ut in genere faciat ea, quæ ad suam aliorumque hominum⁶⁶ veram felicitatem pertinent: in specie, ut faciat ea, quæ⁶⁶ ad sui aliorumque conservationem, institutionem in⁶⁶ veritate, illa quidem, cujus cognitio vera & necessaria⁶⁶ hominis bona promovet, tranquillitatemque animi⁶⁶ procurandam, promovendam & conservandam pertinent, cumque hæc omnia non nisi in societate commode obtineri possint, Deum velle, ut homo in societate vivat, conclusimus.⁶⁶

Quest. I.
Membrum 1.
quænam sit
hominis obligatio sistitur.

§. V.

§. V.

*Membrum 2.
In quantum
actiones homi-
num ope habi-
tus verum co-
gnoscendi non
dirigantur.*

Quidnam vero præstant quæso regule logicæ, theses nempe abstractæ, quæ exemplis præviis compositæ sunt, viamque & rationem mentis nostræ, quam illa tenet, dum verum a falso recte separat, declarant, *si officia cognoscere & recte explere velimus?* Quis est ad officia recte obeunda usus habitus logici h. e. firmæ mentis facilitatis cognitione solida & applicatione recta harum regularum acquisitæ, qua rectas de rebus ideas formare, dividere, de objecto enunciationes componere & ratiocinari possimus? Quod si accuratius expendamus, hoc omnino verum esse deprehendimus, posse aliquem facere ea, quæ ad sui aliorumque conservationem, ad conservationem individui & speciei pertinent, in quantum hæc nobis cum brutis animantibus communia sunt, etiam si de iis, quæ ad hæc absolute necessaria sunt, nec ideas accurate formare, nec recte definire, eadem dividere, enunciare de iis, aut ratiocinari sciat, multo minus præcepta ex Logicis, quæ doctrinam de ideis, definitionibus &c. explicant, cognita satis habeat. Ex instinctu enim naturali, quem creator sapientissimus homini indidit, ut ad ea, quæ naturæ humanæ propagandæ & conservandæ absolute necessaria sunt, ratione quoque abusurum compelleret, hæc jam satis innotescunt. Eodem modo in societates majores primum coivisæ homines existimem, instinctu magis naturali & necessitatibus, quas facile sentire poterant incitatos, quam argumentorum de convenientia actionis hujus cum lege efficacia compulsos.

§. VI.

Verum licet actionibus naturalibus eo quidem modo, *In quantum habitus verum cognoscendi officia hominis dirigat?* quo animantia bruta iis defunguntur, & sine habitu verum cognoscendi defungi homo possit, eaque actiones quas ratio & dirigere poterat & debebat, si & instinctus in illas magna vis sit, primum stimulante instinctu sæpe suscipiantur: tamen si intentioni divinæ congruere actiones hominum humanæque dici debeant, omnia quidem sic peragenda sunt, ut non nisi prævio intellectus decreto de convenientia illarum cum lege, quicquid voluntas concupiscit & aversatur, exequamur. Si vero ita de convenientia actionis cum lege judicare debet intellectus, necesse est, ut nexum propositionis practicæ quæ actionem dirigit cum suo principio perspiciat, cui quidem deprehendendo opus est, ideas quæ has propositiones ingrediuntur, illarumque & fundamentalium idearum subordinationem nosse, quod sine definitione earum saltem mente facta fieri nequit. Tale vero iudicium de convenientia actionis cum lege ferre non poterit intellectus, cui habitus cognoscendi verum deest. Est enim facultas cognoscendi verum homini sit congenita, quam nonnulli logicam naturalem dicunt, hanc tamen eam esse, ut viam quæ ad veritatem ducit, invenire quidem, facilius vero ad avia deflectere, & pro Junone nubem, pro veritate errores amplecti possit, experientia rerum magistra nos condocet. Hæc vero facultas intelligendi quæ de convenientia actionis cum lege recte judicat, ea non erit, qua a regia ad veritatem perveniendi via aberamus: Erit ergo facultas quæ recta via incedit; at quam diu usu crebriore facultas intelligendi confirmata non

B

est,

est, rectam ad veritatem viam ita quidem tenere non poterit, ut de convenientia actionis cum lege tuto judicare possit. Est igitur non nisi facultas intellectus nostri, quæ veritatem recta via sæpius consecrando satis confirmata est, cui de convenientia actionis cum lege iudicium possit permitti: sed facultatem ita confirmatam habitum cognoscendi verum dicimus. Facultas hæc ita confirmari non poterit, ut recta via ad veritatem prompte incedat, nisi ideam veri falsique & modorum quibus verum obtinemus & in errores prolabimur, quantum satis est, teneamus. Ast ut has ideas ita teneamus, in ordinem antea redactas esse oportet, quod sine attentione quadam ad ea quæ in animo geruntur, & ope iudicii factum esse non poterit. Hæc si jam brevibus complecti velimus, res eo redit, *hominem modo, qui creatur & rationali convenit, agere non posse, nisi prævio intellectu de convenientia actionis cum lege iudicio: iudicium tale non nisi ab intellectu habitu cognoscendi verum pollente elici posse: habitum vero accedente ad exercitationem attentione quadam animi ad ea quæ in intellectu nostro geruntur acquiri.* Ex quibus denique concludimus, homines omnes, quoseo, quo creaturæ rationali convenit, modo, agere in officiis obendis Deus vult, obligari, ut tali quidem habitu cognoscendi verum adhibita quæ requiritur ad id animi attentione intellectum instruant.

§. VII.

Ast propterea necesse non est, inquis, ut omnes regulas logicæ acroaticas discant, & habitu ex praxi secundum illas instituta acquisito polleant. Pergis enim: *hominem in contemplatione & usu variarum rerum occu-*

In quantum logica artificialis officii cuiusvis hominis recte ob-eundis inser-viatur, speciali-ter declaratur.

occupatum hac exercitatione habitum cognoscendi verum acquirere, quo idoneus reddatur ad veritatem recte cognoscendam, etsi nunquam ex compendio logicæ didicerit, quid ad demonstrationem & probabilitatem & sic porro requiratur. Quod quidem facile do posse scilicet hominem usu quoque rerum vulgari habitum in cognoscendo vero adipisci, hominesque inveniri egregia facultate naturali præditos, qui majorem sæpe hac ratione acquisiverunt in cognoscendo vero alacritatem quam ii, qui vel debiliore facultate naturali præditi, habitum præeuntibus regulis compararunt, vel facultate naturali fati quidem pollentes regulis vel inutilibus vel falsis habitum cognoscendi verum corruperunt. Ea enim est, fateor, intellectus in primis vegeti ratio, ut, licet actu quem dicunt reflexo attentionem suam non satis experiatur, observet, quid verum quid falsum sit, imo regulas homines hujus ingenii ex praxi sua sibi ipsi præscribunt, mente scilicet theses quasdam tenent, quæ viam, quam intellectus noster in cognitione veri feliciter terit, declarant, sed theses has nullo quidem nexu systematico, quo ab iis, quæ priora sunt, ad ea quæ ex his consequuntur, quodlibet ad classem suam referendo progredimur, conjunctas tenent, & propterea si vel maxime in cognitione veri secundum regulas suas agant, ipsi quod ita agant, non tam clarescunt. At vero tam solida tantaque cum certitudine habitus cognoscendi verum non acquiritur usu vulgari regulis formati & praxi ad illas instituta, quam si regulæ quas acroaticas dicere possis, & solidæ & quæ in praxin commode deduci possint, cæteris paribus totum negotium dirigant.

§. VIII.

dicta §. præced. in summa exhibentur.

Quibus positis id utique asserendum mihi esse videtur, quod habitus logicæ quem regulæ dirigunt quas systemata naturæ in cognoscendo vero viam ordine distincto declarantia docent, multum quidem commoditatis omnibus & singulis afferat, siquidem obligationi suæ satisfacere velint, quod vero necessitatis absolute respectu omnium hominum non sit. Ex quo etiam patet, non tam strictam esse omnis hominis obligationem ad studium logicæ quam artificialem dicunt, quam ad eâ, quæ absolute sunt necessaria. Cui quidem assertioni lux quoque affundetur, si ad quæstionem secundam, quæ ad rem declarandam facit, attendatur.

§. IX.

Quest. 2. solvitur

Si ergo quæras II) *an omnibus & singulis, si alia erga Deum, naturæ socios, & quæ in nobis ipsis desunt, officia observare velint, tempus & reliqua media suppetant ad habitum logicum, quem regulæ acroaticæ dirigunt, acquirendum?* Hac in re omnino manifestum esse putem, quod ars longa, vita vero brevis, variæque brevis hujus vitæ necessitates eo rem deducant, ut quodlibet individuum speciei humanæ non omnia ea quæ ad conservationem vitæ naturalis & civilis, imo & christianæ pertinent, solide addiscere & ad usum transferre possit, ex quo omnino factum est, ut aliud hoc, aliud vero aliud vitæ genus, quo vel de necessariis vel de commodis humanæ societati prospicitur, elegerit: quod & sapientissime providentia divina disposuit, quo societatis inter homines vinculum eo arctius constringeretur. *Accedit*

edit & hoc, quod tempus quoque & alia media non
 sufficiant ad hoc ipsum ut aliquis omnia possit. Et si
 forte quis regerat: licet non omnia, plura tamen, quæ
 eo spectant, ut necessitatibus humanis consulatur, te-
 nenda esse, & inter illa imprimis ea quæ inserviant
 omnium reliquorum cognitioni, quo etiam studium
 logicæ acroaticæ spectet; responderi potest: pluri-
 mis nec tempus nec reliqua media superesse, ita
 quidem, ut illa plura tenere possint, & si præter illud
 vitæ genus, quod excolunt, plura tenere debeant, ne-
 cessaria commodis esse præferenda. Quapropter cum
 & habitus logicæ, quem regulæ acroaticæ dirigunt,
 iis quæ sunt commoda, magis quidem annumerandus
 sit, a pauperiore rustico, opifice & aliis, qui in eo, ut
 operis suis vitam sustentent omne tempus collocare
 necesse habent, præter ea, quæ ad eorum vitæ genus
 spectant & ad vitam bono cive & inter christianos chri-
 stiano homine dignam, necessaria sunt, logicam artificia-
 lem requiri posse ratio non videt. Valde quidem alias dif-
 ficile est, certo designare, qua ratione defectus virium
 agendi & mediorem obligatione hominem liberet.
 Etsi enim nullum possit esse dubium, hominem ad illa
 non obligari, quibus perficiendis ipse summus rerum
 opifex in condenda statim natura vires denegavit,
 difficulter tamen de iis statuitur, quæ naturæ inte-
 græ convenire, adeoque ab ipso Deo intenta esse
 videntur. Equidem lapsam naturam hominis
 esse, ratio quoque suo modo colligit, si legem Dei &
 naturæ ad contraria legi pronitatem perpendit, quæ
 quidem a Deo benignissimo & vanitatis omnis ex-
 perte

per te originem traxisse non poterit: eadem agnoscit quod, si quid naturæ in se spectatae necessario ex intentione Dei conveniat, & culpa naturæ peccantis vires ad agendum deficient, defectus ita subortus ab officio naturam corruptam non omnino immunem præstet. Verum cum obligatio ad logicam artificialem qualis jam est, ad ea, quæ naturæ integræ ex intentione Dei conveniebant, referri non possit, rationem quidem, ubi defectum virium & mediorem videt, securius in hoc casu immunitatem ab officio asserere judicamus, ipsi in quantum alias defectus virium ad agendum in individuis ad quæ natura corrupta propagatur, culpæ locum faciat, sacrarum paginarum judicio relinquentes.

§. X.

Contra dubium responsione præc. §. subnatum vindicatur.

Interea tamen *quidquid homines habitu logicæ artificialis destituti in iis, quæ ad officia Deo, aliis & nobismet ipsis præstanda pertinent, cognoscunt, intellectus male instructi præjudicia dicenda non sunt*, aut cœcum tantummodo obsequium, quod in omni morum doctrina eruditis exhibere debeant, hominibus his tribuendum est. Siquidem hi boni homines talem habitum cognoscendi verum usu rerum vulgari consequi possunt, quo officia, quæ ipsis incumbunt, cognoscere, & si obligatio ad illa a sapientioribus demonstraretur, animum suum de eadem obligatione convincere possint. Differunt vero habitus logicæ usu formatus & præjudicia, ita quidem ut præjudicia in scholis philosophorum sint judicia, quæ de rebus

rebus feruntur, antequam ad principia genuinā e quibus de earum veritate judicandum est, attendatur, & ex iis iudicium tale eliciatur. Fit hoc, si de re iudicemus, antequam ad circumstantias obiecti, quæ percipi possunt, attenderimus, easque prout decebat, observaverimus. At dum intellectus noster ita de rebus iudicat, antequam ad illas ea parte, qua percipi possunt, attenderit, recte observarunt viri doctissimi, illum vel in testimonio aliorum, quos scientia & auctoritate eminere persuasus est, præcipue acquiescere, quod præiudicium autoritatis dicunt: vel persuasione intellectus acutissimi, qui sine mora res etsi difficiles recte cognoscere, & in iis dijudicandis vel non falli vel difficulter possit, niti. Contingit haud raro, ut falsa sint huius generis iudicia, sed si casu vera quoque sint, usu tamen loquendi sæpe quoque præiudicia dicuntur, si intellectus noster iis assentiatur, antequam ex suis principiis de iis statuerit. Atque ita præiudicia dici possunt ipsæ definitiones, si in his quæ generi conveniunt, & quæ differentiam faciunt, secundum aliorum opinionem, non secundum rei, qua percipi potest, indolem diligenter expensam digesta in ordinem fuerint. Ipsæ vero enuntiationes & ratiocinia præiudicia erunt, si priusquam de convenientia illarum cum definitione, horum cum enuntiatione constet, utrisque assensum præbuerimus. Idem continget in probabilitate, si hypothesi calculum nostrum adjiciamus, etsi convenientiam huius cum phænomenis nondum satis cognoverimus. At vero habitus logicus usi licet

licet vulgari confirmatus, alacritas intellectus est iudicia mentis de rebus ex circumstantiis satis perceptis formandi, ita tamen acquisitus, ut viam recte ratiocinandi intellectus citra contemplationem operosio- rem, quæ ad logicam artificialem requiritur, notaverit, illaque in cognitione veri incedendo magis magisque obfirmatus fuerit, etsi quidem ea quæ cognitionem veritatis dirigunt, sub notionibus abstractis & in classes suas collectis non cognoscat. Quare præjudicia dici non poterunt, quæcunque ex tali habitu intellectus hominis iudicat. Siquidem ex principiis, e quibus convenit de veritate statuit, nec ultima assensus fundamenta ex aliorum testimonio petit, vel nimia persuasione intellectus fallere nesci nititur, etsi habitus, ex quo hæc iudicia proficiscuntur usu vulgari tantummodo acquisitus sit, atque adeo & gradu perfectionis ab eo quem regulæ acroatica dirigunt, differat. Videri quidem posset, habitum usu confirmatum, quem regulæ vulgares dirigunt, frustra a nobis distingui ab illo habitu intellectus, qui usu regularum acroaticarum acquiratur, cum talis quidem habitus vulgaris Logicæ, quem definivimus, nusquam existat. Verum supervacaneum foret rem exemplis illustrare, cum experientia quotidiana doceat, rusticos, opifices, mercatores inveniri, qui tali habitu logicæ, quem usus rerum vulgaris, inde enatæ vulgares regulæ & exercitatio effecerunt, pollent. Idem vero habitus id præstat, ut homines illo instructi, ea quæ ad officia eorum ex rationis dictamine pertinent, cognoscere & cognitione illa ad obsequium modo quo

13011
crea-

creaturæ ratione præditæ convenit, inclinari possint. Equidem veritates difficiliore dari, quarum cum principiis nexus valde impeditus & dubius est, quasque adeo ii, qui perfectiore habitu logicæ, aut si veritates mathematicæ sint, algebra destituuntur, vix intellectu comprehendunt, non inficior: at vero harum quidem numero eximendæ sunt veritates practicæ, quæ officia quantum ratio de illis decernit, præcipiunt. Tales vero sunt, Deum colendum, illique obediendum esse, esse ea, quæ corpus integrum sanumque conservant, quærenda, intellectum cognitione veritatis inprimis necessariæ imbuendum, tranquillitatemque animi consecrandam, & ut hæc apud nos & alios commodius obtineamus, in societate vivendum esse. Hæc ab iis quoque, qui habitu Logicæ usu rerum præeuntibus regulis vulgaribus acquisito pollent, cognosci posse existimem. Etsi enim has veritates practicas ipsi quidem suo Marte sapius non inveniunt, sed ab eruditis edoceantur homines rudiores, exque inter gentes doctrina magis excultas olim a viris sapientibus ex lumine rationis inculcatæ fuerint: dici tamen præjudicia nondum poterunt, si modo, quicquid ita edocentur, non propter testimonium doctorum, sed quod ipsi nexum propositionis practicæ cum principiis, quem solide demonstrant eruditi, intellectu suo perpendentes deprehendant, approbent. Cui vero negotio habitum usu rerum vulgari acquisitum sufficere, experientia satis confirmatum arbitror. Dari homines rudiores, qui & veritatum practicarum nexum cum principiis non per-

C spi-

spiciunt, quorumque cognitio multum ex præjudicio trahit, ideo scilicet quod nec usu rerum vulgari habitum cognoscendi verum acquisiverunt, nemo negabit: neque de eo quaritur, sed de eo quærimus: an habitus verum cognoscendi usu rerum vulgari acquisitus, qui adesse poterat, si in subjecto adfit, sufficiat? quod omnino ita videtur. At si porro quaras, num ea sit apud omnes intellectus vis, ut ab ipsis usu vulgari rerum acquiri habitus Logicæ possit, qui sufficiat ad nexum veritatum practicarum talium quidem, de quibus supra nobis sermo fuit, & quæ his similes sunt, cum principiis detegendum? negari quoque non poterit, dari nonnunquam ingenia maxime hebetia, quæ vix usu rerum vulgari talem habitum acquirunt, sed nec illi regulis Logicæ acroaticis eo perveniunt; quare ex eo habitus Logicus usu rerum vulgari acquisitus in contentum adduci non poterit. Licet vero talis cognitio hominum qui hebetioris ingenii sunt, qua & veritates practicæ illis innotescunt, variis præjudiciis sit commixta, eo quippe sensu quod judicent, cum intellectus ipsorum veritatis quam amplectuntur, convenientiam cum principiis non satis persentiscat: tamen si propositiones, quibus assentiuntur veræ & praxis iis practica legi consentanea sit, quod cognitione hac culpam contrahant, si adhibitis omnibus mediis ultra asurgere nequeant, non agnoscat: at stupore naturali, qui emendari non possit, ad contrarios primis veritatibus practicis errores intellectus inclinari homines simpliciores, negat omnino sana ratio.

Aliud vero statuendum est de his, qui nomen eruditi in quacunque classe, quam facultatem dicimus, tuleri cupiunt. His utique incumbit, ut non tantum usu rerum vulgari habitum cognoscendi verum acquirant, sed ut habitu omnino logicæ polleant, quem regule acroaticæ dirigunt. Cum enim eruditus solidaque scientia imbutus recte dicatur is, qui rerum, quæ ad salutem generis humani pertinent, causas meditatione investigandas cognoscit, illasque ex principiis suis declarare & probare novit, facile apparet, officium ejus esse, ut veras, claras & distinctas de objectis ideas formare, accurate easdem definire & dividere, enuntiationes componere, ex propositionibus fundamentalibus novas conclusiones nexu legitimo elicere, & hæc ipsa consecraria una cum axiomatibus, divisionibus & definitionibus primisque harum principiis perspicuo & distincto ordine exhibere, atque adeo meditationum suarum systema quoddam proponere sciat: aut, quam ex pluribus circumstantiis collegit, veritatem probabilem, rejectis iis, quæ possibilitatem quandam aut probabilitatem difficiliorem sistunt, ea ratione, qua in intellectu assensum efficit, declarare valeat. Patet quoque incumbere erudito, ut veritates ab aliis propositas ad propositiones earum fundamentales, has ad definitiones, definitiones ad ideas, ideas denique vel ad sensationem externam vel ad perceptionem internam mentis revocet, ut de nexu subjecti & prædicati, de quo quaeritur, ex primis principiis suis constet. At vero

Consecrarium
do obligatione
eruditorum ad
logicam arti-
ficialem ex
preced. dedu-
citur.

circa veritates suas nec Philosophus, nec Jctus, nec Medicus, imo nec Theologus in quantum & huic meditatione rerum divinarum opus est, eo modo versari poterit, nisi principia veritatis in genere ex logicis teneat. Cum enim veritates, quæ in disciplinis occurrunt, applicatione principiorum de veritate in genere ad objectum speciale consent, facile patet, eos, qui principia veritatis in genere ignorant, nihil fere habere, quod veritatibus his cognoscendis applicare possint, nec normam satis perfectam ipsis esse, ad quam revocare exempla, de quibus quærimus, earumque convenientiam explorare queant. Minus itaque tutum erit illi, qui, quamquam sint rectæ definitionis in genere requisita, ignorat, judicium de definienda veritate doctrinæ moralis, juridicæ, medicæ, imo & theologicæ permittere. Etsi enim habitum ex usu rerum vulgari acquisitum veritatibus practicis quantum satis est cognoscendis apud illos, qui eruditi non sunt, sufficere posse asseruerimus, tamen eruditos ab obligatione logicæ artificialis addiscendæ liberandos non sequitur. Possunt enim habitu tali viam monstrante, qui eruditi non sunt veritates practicas, quarum cum principiis suis nexus tam impeditus non est, ita cognoscere, ut hæc ita cognita ad praxin dirigere illos possint: at vero eruditorum est, ut ipsi non tantum veritates quæ faciliores sunt, sed & quarum cum principiis nexus magis impeditus est, cognoscant, utrasque ita cognoscant, ut non tantum ipsi nexum harum veritatum cum principiis clare satis perspiciant, sed ut illum quoque aliis clare & distin-

distincte exponere, & difficultatibus, quibus urgetur, quantum ex rei natura fieri potest, expedire, & errores oppositos cum *πρώτα ψεύδη* eorum detexerint, solide convellere norint. Non poterunt de defectu temporis & mediorum, quodque alia quæ magis necessaria sint impediant, conqueri, qui eruditi nomen tueri volunt. Cum enim hoc vitæ genus elegerint, ut rerum generi humano maxime utilium & meditatione sagaciore investigandarum habitu polleant, & in eo aliis succurrant, omne tempus & media in eo quidem collocanda sunt, ut iis quæ solidioris rerum cognitionis fundamenta sunt, animum quam maxime imbuant. Certum quidem est, eruditos quorum intellectus in cognoscendis iis, quæ facultati, ut dicunt, eorum propria sunt, multum versantur, hac quoque exercitatione ad cognitionem veri magis perfici, quam usu rerum vulgari homines non eruditos: At huic quoque habitui exercitatione magis conveniente alias acquisito multum antistare logicam artificialem, quæ ad regulas perfectiores rectam in cognoscendo omni vero intellectus nostri viam declarantes totum negotium dirigit, facile judicabunt, qui ad regulam lineas duci perfectius quam manu sibi relicta quamvis multum hac in re exercitata dirigente, sciunt. Cumque insigne veritatum quæ in Philosophia & reliquis quas dicunt facultatibus obtinent, ad salutem generis humani momentum, atque adeo in his certam sententiam tenere satis operæ pretium sit, quidni qui nomen eruditi gerit, omni nisu id, quod cognitionem veritatis maxime dirigit & confirmat, consecretur. Ipsas quidem res disciplinarum qua percepti-

oni nostræ obvia sunt, quæque specialia veritatum specialium principia sunt, logica artificialis non suppeditat, sed hæc usum ejus insignem non tollunt, cum illa quidem principia specialia vel circumstantias objecti perceptas, in ordinem recte redigere, verumque a falso separare nihilominus doceat.

§. XII.

*Conseſſarium
de logicæ arti-
ficialis in aca-
demiis cultu-
ra non negli-
genda.*

Ex his vero patet *Logicæ* imprimis in *Academiis* inter disciplinas philosophicas, quas pro pædeuticas esse disciplinarum superiorum rectissime jubent, sedulam maxime operam a facultatis cujusvis studioso esse impendendam, idque maximo solide cognitionis detrimento sapius negligi. Id quoque ex supra dictis colligendum est, præter ea quæ vitæ generi, cui se dederunt, necessario inserviunt, plura, quæ illi commoda sunt, addiscendi, obligatos esse, ut in his quoque logicæ, quam regula perfectiores dirigunt, non ultimum locum tribuant.

Ε Π Ι Μ Ε Τ Ρ Α.

Cognitio philosophica grammatica multum facit ad sensum scriptorum accuratius declarandum.

Genesis affectuum cognita pathologia vera in oratore necessaria est.

Convictio Spiritus S. usum logicae artificialis in theologo non abolet.

Vera Metaphysica cognitio theologo perutilis imo necessaria est.

Sensio externa minus accurate perceptio in organo corporis externo sine conscientia rei praesentis dicitur.

Axioma doctrinae moralis: facienda sunt ea, quae hominem vere felicem reddunt, prius est illo, quod hominem socialiter vivere debere praecipit.

*II. Reg. XXIII. 29. & II. Paral. XXXV, 26.
Josias Rex Juda non libidine bellandi, sed metu incursionis hostilis, forte etiam foedere
cum*

cum Assyriis adductus regem Aegypti transitu prohibuit.

Affectus omnes in se malos esse verum non est, nec omnes in se indifferentes esse satis accurate dicitur.

Datur enthusiasmus poeticus.

Unitatem esse numerum & non esse dici potest.

Creatio mundi est actus voluntatis divina libera.

Fraudes in gentium religione detecta male adducuntur ad omnem cultum externum pro commento politicorum venditandum.

01 A 6731

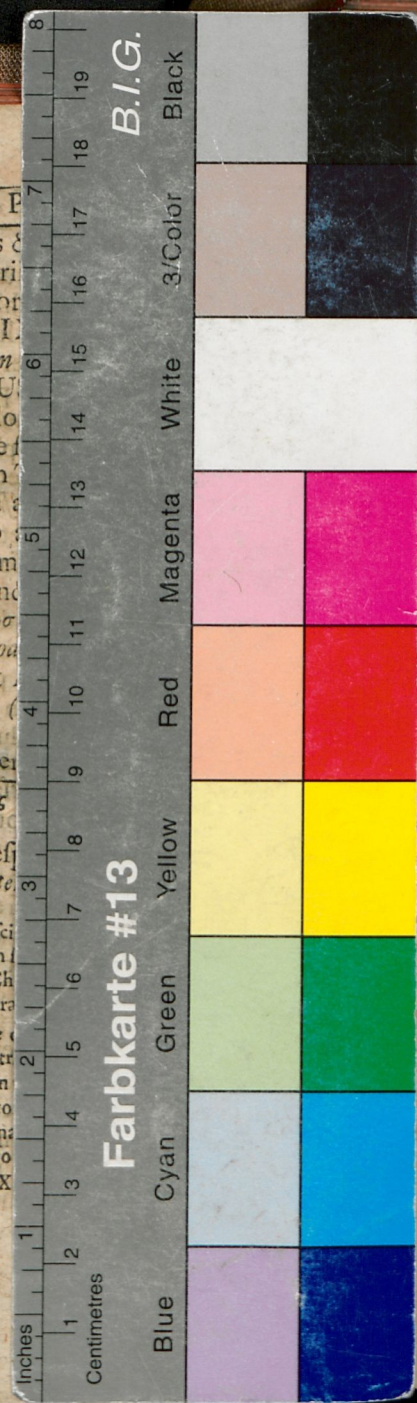
ULB Halle

3

004 122 828

5

QVÆSTIONEM
**AN HOMINES OMNES ET
SINGULI AD STUDIUM LOGICÆ
ARTIFICIALIS OBLIGEN-
TUR?**

DISSERTATIONE PHILOSOPHICA
AUSPICIIS DIVINIS
INDULGENTE
EMPLISSIMO PHILOSOPHORUM COLLEGIO,
PRO LOCO
IN EODEM OBTINENDO,
ULTIMA VICE

EXHIBENDA EXPENDIT
I. **BENEDICTUS GOTTLOB CLAUSWITZ,**
S. TH. BACCAL. ET AD ÆD. S. PETRI CATECH.
A. C. N. cIs 1ccc XVIII. DIE III. DECEMBR.

L I P S I Æ,
TYPIS IMMANVELIS TITII.